

BUCOVINA LA ÎNCEPUTUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN PRESA DE LIMBĂ GERMANĂ DIN PROVINCIE. STUDII DE CAZ: „BUKOWINAER POST” ȘI „CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG” (1914)

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

Die Bukowina am Anfang des Ersten Weltkriegs in der deutschsprachigen Presse der Provinz. Fallstudien: „Bukowinaer Post” und „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” (1914)

(Zusammenfassung)

Hundert Jahre nach dem Ausbruch des Ersten Weltkriegs, an dem auch die Bukowina teilgenommen und viel geopfert hat, versuchen wir in dem vorliegenden Artikel ein Bild der damaligen österreichischen Provinz im Jahre 1914 anhand zweier deutschsprachigen Zeitungen zu beschreiben. Es wurden für diesen Versuch die „Bukowinaer Post” und die „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” gewählt. Wichtig dabei war die Tatsache, dass die Österreichische Nationalbibliothek die on-line Ausgaben beider Zeitungen für das obenerwähnte Jahr den interessierten Lesern zur Verfügung gestellt hat. Unser Beitrag präsentiert die Art und Weise, in der diese Publikationen die Kriegsereignisse (Ursachen, Vorbereitungen, Verlauf, Reaktion der Bevölkerung) zwischen dem 28. Juni und dem 27. Dezember 1914 behandeln.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Erster Weltkrieg, Bukowina, deutschsprachige Zeitung, „Bukowinaer Post”, „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, Kriegsausbruch, Mobilisierung, Rumäniens Haltung dem Krieg gegenüber, Kampfberichte von der Ost- und Westfront.

În anul declanșării primei mari conflagrații mondiale, tabloul presei periodice din Bucovina era unul deosebit de bogat și variat, cu cel puțin 20 de publicații care apăreau nu doar la Cernăuți, ci și în alte localități din provincie: „Bukowiner Gebirgsjournal” [„Jurnal montan bucovinean”] (Câmpulung, 1903–1914), „Bukowiner landwirtschaftliche Blaetter” [„Pagini bucovinene de agricultură”] (Cernăuți, 1897–1914), „Bukowinaer Post” [„Poșta Bucovinei”] (Cernăuți, 1893–1914), „Bukowiner Bote” [„Mesager bucovinean”] (apare între 1897–1914, la Cernăuți; din 1922 cu subtitlul „Revista Asociației Germanilor Creștini din Bucovina”), „Bukowiner Kaufmaennische Blaetter” [„Pagini

Analele Bucovinei, XXII, 2 (45), p. 499–514, Rădăuți-București, 2015

comerciale bucovinene”] (Cernăuți, 1906–1914), „Bukowiner Nachrichten” [„Știri bucovinene”] (Cernăuți, 1888–1914), „Bukowiner Reise- und Verkehrszeitung” [„Jurnal bucovinean pentru călătorii și transporturi”] (Cernăuți, 1911–1914), „Bukowiner Schule” [„Școala în Bucovina”] (Cernăuți, 1904–1914), „Bukowiner Volks-Zeitung. Organ der katholisch-deutsche Vereine in der Bukowina” [„Ziarul poporului bucovinean. Organ al Asociațiilor Catolice Germane din Bucovina”] (Câmpulung, 1912–1914), „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” [„Cotidian general cernăuțean”] (Cernăuți, 1903–1940), „Czernowitzer Gemeindezeitung” [„Ziarul comunității cernăuțene”] (Cernăuți, 1897–1914), „Czernowitzer Gewerbezeitung” [„Ziarul cernăuțean al industriei meșteșugărești”] (Cernăuți, 1910–1914), „Czernowitzer Tagblatt” [„Cotidian cernăuțean”] (1903–1920), „Czernowitzer Zeitung” [„Ziarul de Cernăuți”] (1868–1918), „Mitteilungen der Aerztekammer fuer die Bukowina” [„Comunicări ale Colegiului Medicilor pentru Bucovina”] (1897–1914), „Die Schulglocke. Internationale Lehrerzeitung fuer die Bukowina” [„Clopotul școlar. Ziar internațional al învățătorilor pentru Bucovina”] (Storojineț, 1 ianuarie – 15 septembrie 1914), „Theater-, Kunst- und Literatur-Zeitung” [„Revista de teatru, artă și literatură”] (Viena–Cernăuți, 1895–1915), „Verordnungsblatt fuer das Volksschulwesen im Herzogthume Bukowina” [„Foaia ordinăciunilor pentru școlile populare din Ducatul Bucovinei”] (1902–1914, 1916, 1918), „Der Volksfreund. Unabhaengige Zeitung fuer das christliche Volk der Bukowina” [„Prietenul poporului. Ziar independent pentru poporul creștin din Bucovina”] (1913–1914), „Die Volkswehr” [„Rezistența populară”] (1909–1935), „Vorwaerts” [„Înainte”] (periodic internațional al Organizației social-democratice din Bucovina; după 1918 organ al Partidului Social Democrat din România, 1912–1937), „Die Wahrheit” [„Adevărul”] (1907–1914)¹. Dintre periodicele enumerate mai sus, foarte puține își vor continua activitatea și după Unirea din 1918.

Pentru ilustrarea situației Bucovinei la începutul Primului Război Mondial am ales două periodice germane, la ale căror colecții pentru anul 1914 am avut acces on-line: „Bukowinaer Post”² și „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”³.

Ziarul „Bukowinaer Post” apare între 1893 și 1914, cu o frecvență de trei numere pe săptămână, iar în anul 1914 cu apariție zilnică. Între primul număr, din 14 noiembrie 1893 și numărul 1 539, din 6 decembrie 1903, periodicul îl are ca redactor-șef pe Moritz Stekel. Acesta rămâne ulterior doar editor, redactorii responsabili fiind succesiv Leon Tokaryk, Bernhardt Fleischer, Josef Balan și Leib

¹ Markus Winkler, Ioan Lihaciu, *Index alfabetic al periodicelor de limbă germană din Bucovina (1848–1940)* în vol. Andrei Corbea-Hoișie, Ion Lihaciu, Markus Winkler (editori), *Prolegomene la un dicționar al presei de limbă germană din Bucovina istorică*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, p. 153–200.

²<http://anno.onb.ac.at/annosuche#searchMode=complex&title=Bukowinaer+Post&dateFrom=01.01.1914&dateTo=31.12.1918&resultMode=list&from=1> (29 octombrie 2014).

³<http://anno.onb.ac.at/annosuche#searchMode=complex&title=Czernowitzer+Allgemeine+Zeitung&dateFrom=29.06.1914&dateTo=31.12.1918&resultMode=list&from=1> (29 octombrie 2014).

Leo Weissman. După prima ocupație rusească a orașului, Moritz Stekel redevine redactor-șef, avându-l ca editor și redactor responsabil pe David Rosner.

Publicația se tipărește în Cernăuți, la început la tipografia Rudolf Eckhardt, apoi, din 1897, la Bukowiner Vereinsdruckerei [Tipografia Asociației Bucovinene], din 1901 la tipografia Isidor Wiegler și din 1908 la tipografia Moritz Ebner. Penultimul număr înainte de încetarea apariției, cel din 20 decembrie 1914, menționează Tipografia Rosenstrauch din Vatra Dornei, singura localitate rămasă neocupată la sfârșitul anului 1914 în Bucovina⁴.

Numerele ziarului se tipăresc în format A3 și au între 4 și 12 pagini, ultimele două fiind dedicate anunțurilor publicitare. În ceea ce privește orientarea generală a ziarului, aceasta era liberală și prohabsburgică.

„Bukowinaer Post” anunță în primul număr, în articolul-program, intenția de a milita pentru drepturile egale ale culturilor, etniilor și minorităților lingvistice din Bucovina. Totuși, la început, ziarul acordă sprijin grupării naționale românești, care deținea atunci majoritatea în Dietă, și abordează o atitudine critică față de opoziția formată din liberalii germanofoni, deputații armeni, polonezi și ruteni. După înființarea Uniunii Germanilor Creștini [Verein Christlicher Deutschen], în 1897, și a Uniunii Populare Evreiești [Jüdischer Volksverein], în 1901, condusă de Benno Straucher, gazeta se orientează spre această grupare și spre aliații ruteni ai acesteia, conduși de Nikolai Wassilko, cel care devine și principalul finanțator al periodicului⁵.

Stilul ziarului este unul simplu, accesibil, în care se furnizează informații local-regionale, fără să se neglijeze însă cele preluate din ziarele vieneze și străine. În cadrul rubricii *Foileton* se popularizează literatura beletristică. O atenție deosebită se acordă politicii naționale evreiești în Bucovina. Gazeta mai publică, în suplimente și ediții speciale, discursuri parlamentare ale lui Nicolae Mustatza, Nicolai Wassilko, Benno Straucher sau Alexandru Hurmuzachi⁶.

„Czernowitzer Allgemeine Zeitung” ia ființă în anul 1903, la inițiativa Institutului de Artă Grafică „Mihai Eminescu” din Cernăuți. Alături de „Czernowitzer Tagblatt”, „Czernowitzer Deutsche Tagespost” și „Czernowitzer Morgenblatt”, este unul dintre periodicele de prim rang din Bucovina. Se adresează în principal cercului de cititori din capitala Bucovinei. Subtitlul de *Cotidian independent* [Unabhaengiges Tagblatt] susține lipsa oricărei apartenențe politice.

Funcția de redactor-șef este ocupată succesiv de Philip Menczel, Adolf Niederhoffer și Fritz Albrecht, iar cea de editor de către Felix Picker, Mendel Abraham și Arnold Schwarz.

Ziarul apare șase zile pe săptămână, la început ca ediție de seară, iar din 1912 ca ediție de dimineață. Are o redacție și la București, unde ziarul apare ca

⁴ Markus Winkler, Ioan Lihaciu, *op. cit.*, p. 224–225.

⁵ *Ibidem*, p. 227.

⁶ *Ibidem*.

ediție specială, cu titlul „Allgemeine Zeitung”. Între 1930 și 1937, „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” a scos și o ediție de seară, numită „Extrablatt”.

În timpul Primului Război Mondial, activitatea jurnalistică a fost destul de limitată, iar în perioada celor două ocupații rusești a fost sistată complet. După cea de-a treia invazie rusească, gazeta a apărut împreună cu „Czernowitzer Tagblatt”, sub titlul „Bukowiner Kriegszeitung” [„Ziarul de război al Bucovinei”] (octombrie 1917 – noiembrie 1918). După 1918, ziarul și-a reluat activitatea în regim normal⁷.

Ca majoritatea publicațiilor cernăuțene, ziarul se adresează publicului burghez germanofon, adoptând, în comparație cu „Bukowinaer Post”, un discurs evoluat și un vocabular mai nuanțat⁸.

Evenimentul care avea să declanșeze Primul Război Mondial, asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand la Sarajevo, a șocat opinia publică de pretutindeni. Ediția din 28 iunie a ziarului „Bukowinaer Post” nu prevestea nimic grav. Răsfoind paginile numărului 3 161, în afara știrilor externe, aflăm informații despre o zi ca oricare alta din viața provinciei: începerea renovării celui de-al treilea Gimnaziu de Stat din Cernăuți, un concert al solistului Operei din Viena, Modest Menczynsky, anunțat pentru data de 12 iulie în capitala Bucovinei, începerea stagiunii la Teatrul Evreiesc, noutăți privind tarifele poștale și un sumar studiu privind rata analfabetismului în Bucovina. Secțiunea dedicată anunțurilor publicitare invită cititorii la spectacolul Circului Truzzi, la o binemeritată cură în stațiunea Vatra Dornei sau încearcă să convingă cititoarele că „idealul unei gospodine este mașina de cusut Singer”⁹.

În după-amiaza acelei zile de duminică, ziarul „Bukowinaer Post” scoate o ediție specială, în care titrează: „Succesorul la tron, arhiducele Franz Ferdinand, și soția – împușcați de gimnaziști”. În continuare se redau primele amănunte despre caz: primul atentat (eșuat), apoi al doilea, în care s-a folosit un revolver Browning, arestarea lui Gavriilo Princip și a complicilor săi, care erau să fie, la rândul lor, aproape linșați de cei prezenți¹⁰.

În „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” citim despre prima reacție, la aflarea tragicei vești, a împăratului Franz Josef, aflat în momentul atentatului în concediu la Bad Ischl: „Mir bleibt nichts Trauriges erspart” [„Nu sunt cruțat de nimic din ceea ce este trist”]¹¹.

În ediția din 29 iunie, „zi de sărbătoare, a Sfinților Petru și Pavel”, „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” publică prima declarație a lui Gavriilo Princip, acesta afirmând, printre altele, că „avea de mult intenția de a asasina o personalitate de prim rang a Monarhiei”¹².

⁷ https://de.wikipedia.org/wiki/Czernowitzer_Allgemeine_Zeitung (29 octombrie 2014).

⁸ Markus Winkler, Ioan Lihaciu, *op. cit.*, p. 227.

⁹ „Bukowinaer Post”, Cernăuți, anul XXI, nr. 3 161, 28 iunie 1914, p. 1–8.

¹⁰ Idem, nr. 3 162, 28 iunie 1914, p. 1.

¹¹ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, Cernăuți, nr. 3 483, 29 iunie 1914, p. 1.

¹² *Ibidem*, p. 2.

Prima pagină a ediției speciale din 28 iunie 1914 a ziarului „Bukowinaer Post”, în care se anunță atentatul de la Sarajevo.

Din acest moment și până la izbucnirea propriu-zisă a războiului, informațiile oferite publicului bucovinean de cele două publicații în discuție merg în paralel, axându-se pe decretarea stării de doliu național, coborârea steagurilor în bernă, mesaje de condoleanțe și de simpatie adresate Casei Regale și împăratului Franz Josef din partea guvernatorului Bucovinei, contele Rudolf von Meran, a notabilităților orașului Cernăuți (Alexandru Hurmuzachi, Nikolai Wassilko, Eusebiu Popovici) și a societăților studentești, îmbalsămarea și transportarea trupurilor neînsuflețite la Viena, întoarcerea împăratului la Bad Ischl, numirea unui nou succesor, în persoana lui Karl Franz Josef. La acestea se adaugă articole de ample dimensiuni dedicate activității arhiducelui Ferdinand ca soldat, vânător, colecționar sau scriitor, note biografice, cu detalii despre viața sa privată și despre cea a soției sale, Sophie von Hohenberg, ecouri din presa străină și previziuni politice.

Reține atenția în acest context, în mijlocul unei atmosfere de consternare, confuzie și nesiguranță privind viitorul, un articol publicat în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, în data de 8 iulie, preluat din oficiosul „Wiener Zeitung”, intitulat *Und das Leben schreitet weiter...* [Și viața merge mai departe...], semnat de D. Niklas, în care se pledează pentru speranță și optimism, în ciuda tragicului incident¹³. Aceasta este, de altfel, și atitudinea manifestată de „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” și „Bukowinaer Post” față de publicul cititor din Bucovina, pe măsură ce războiul devenea inevitabil.

În 26, respectiv 28 iulie 1914, cele două publicații anunță lansarea ultimatumului Austro-Ungariei către Serbia. Se anunță, de asemenea, ruperea relațiilor diplomatice cu aceasta, declanșarea stării excepționale de urgență, închiderea lucrărilor Parlamentului și ridicarea imunității parlamentare. Pe lângă ample articole în care se dezbat implicațiile politice ale acestui demers, se publică ordinul de mobilizare parțială. Special pentru Bucovina, „Bukowinaer Post” inserează materiale amănunțite, lămuritoare privind termenii „stare de război” și „ultimatum”, pentru ca fiecare cetățean să știe ce are de făcut și pentru a se evita panica în rândul populației.

Ca primă reacție a bucovinenilor la noua situație în care se afla Austro-Ungaria, cele două periodice consemnează retragerea de lichidități de la renumita instituție de credit Bukowiner Sparkassa. Pentru numărul mare de persoane care iau cu asalt ghișeele pentru a-și retrage economiile, guvernatorul von Meran dă publicității un comunicat, prin care recomandă ca populația să nu se pripească, să înțeleagă că banii sunt în siguranță și că retragerea lor în masă dăunează atât instituției, cât și deponenților¹⁴.

¹³ Idem, nr. 3 490, 8 iulie 1914, p. 1.

¹⁴ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 3 509, 29 iulie 1914, p. 5; „Bukowinaer Post”, anul XXI, nr. 3 178, 29 iulie 1914, p. 2.

Extra-Ausgabe der Bukowinaer Post.

Chef-Redakteur Moriz Siekel.

Abonnement-Preise: Für Czernowitz inklusive Postung, alle das übrige Galizien: Ganzjährig 30 Kronen, halbjährig 18 Kronen, monatlich 2 Kronen, monatlich 1 Krone 70 Heller. Fürs Ausland: Vierteljährig 7 Kronen.

Einzelne Exemplare 15 Heller.
Abbestellungsfrist 15. — Zahlungen der Druckerei 10/11.

Erscheint dreimal wöchentlich
Samstag, Dienstag und Donnerstag.

Redaktion und Administration:
Postgasse 7
Post-Sparkasten-Scheckkonto Nr. 100.419

Postsendebühren: Die fünfteilige Beilage über den Namen des einmahligen Empfängers 10 Heller, bei periodischen 5 Heller. Bei Jahreslieferanten entsprechende Rabate.

Abgabe und Nachbar in Czernowitz.
Inserate und Annoncen werden bei der Administration, dem lang. Zeitungs-Bureau in Czernowitz, sowie allen solchen Inseraten-Bureaus entgegengenommen.

Nr. 3176. Czernowitz, Sonntag, den 26. Juli 1914. 21. Jahrgang.

Feierliche Solidaritätserklärung Italiens.

General Putnik freigelassen. — Große Sympathiefundgebungen in Berlin.

Wien, 26. Juli. Die italienische Regierung ließ heute unserer Regierung eine Erklärung zukommen, daß sie in einem eventuellen despotischen Konflikt zwischen Oesterreich-Ungarn und Serbien eine dem Freundschaft u. Bundesverhältnisse entsprechende Haltung einnehmen wird. Diese spontane Erklärung zeigt sich würdig an die von der ganzen Monarchie begeistert begrüßten glänzenden Bekundung der Bundesfreunde des deutschen Reiches an u. ist hier als Verwirklichung der bewährten Gesinnungen Oesterreich-Ungarns mit dem Ausdruck der Befriedigung und des Dankes entgegengenommen worden. Sie kann nicht verstehen, in unserer gesamten Bevölkerung den lebhaftesten Widerhall zu finden und die warmen Wünsche für das verbindliche Bündnis zwischen uns zu verstärken und zu vertiefen.

Berlin, 26. Juli. Der deutsche Generalkonsul in Mailand ist gestern nach Berlin abgereist.

Berlin, 26. Juli. Der Reichstangler der in letzter Zeit mehrmals in Berlin geweilt hat, trifft heute wieder ein.

Barschaja-Selo. Der Zar ernannte die Kadetskenschüler, welche ihre Studien absolviert haben zu Offizieren.

Budapest, Das Polizeibureau gab Nachts folgendes Kommuniqué aus: Der serbische General Putnik wurde, aus Graz und der Station Kelenfoeld eintreffend von Detachieren des Delegierten 4. Armeekorps verhaftet und in das Gebäude der Korpskommandanten gebracht wo ihm mitgeteilt wurde, daß er als **Kriegsgefangener** betrachtet werde. Die Tochter des Generals, die diesen begleitete, wurde in einem vornehmen Hotel einlogiert.

Wien, 27. Juli. Das Korrespondenzbüro meldet: Nach den bestehenden militärischen Vorschriften ist im Falle bevorstehender feindlicher Ereignisse jeder Offizier einer feindlichen Macht wenn er auf österr. oder ung. Gebiete betroffen wird, anzuhalten, was sich schon auf Rücksicht auf eine Spionagemöglichkeit erklärt. Aus diesem Grunde mußte die Anhaltung des serbischen Oberkommandanten, General Putnik, in Budapest zunächst erfolgen. Es sei jedoch bemerkt, daß alle Meldungen, welche über Anwendung von Gewalt gegen Putnik berichten, gänzlich erfunden sind. Die Verletzung des Generals wurde selbstverständlich unter Beobachtung der feinen militärischen Mängel entsprechenden Formen vorgenommen. Der General wurde ins Budapest Militärlazarett

geleitet und dort mit aller Courtoisie empfangen. Seither wurde, da die österr. ung. Armee von viel zu ritterlicher Gesinnung erfüllt sei, um die serbische Armee ihres Oberkommandanten zu berauben, die Verhaftung getrieben, daß General Putnik noch heute die Möglichkeit geboten werde, die Reise in die Heimat fortzusetzen. Zu diesem Zwecke wurde ihm ein Salonwagen zur Verfügung gestellt.

Berlin, 26. Juli. Gestern Abends zogen viele Tausende über die Straße unter den Linden, wobei sie die österr.-ung. Hofsymbole „die Wacht am Rhein“ und die deutsche Hymne sangen. Vor der russischen und französischen Botschaft, war ein verärgertes Volksausgebot postiert. Hier brachen die Manifestanten in demonstrative Hochrufe auf Franz Josef von Oesterreich-Ungarn und im Ruf „Nieder Serbien“ aus. Sie zogen sodann zu österr.-ung. Botschaft, wo die herzlichsten Sympathiefundgebungen veranstaltet wurden. Auch vor der italienischen Botschaft kam es zu Sympathiefundgebungen. Weithinliche Fundgebungen werden aus dem ganzen Reich, namentlich aus Hamburg, Bad-Bomburg und Frankfurt.

Berlin, 27. Juli. Nach einer Blättermeldung aus Petersburg wurde der Direktor des Bureau für die Weisungsangelegenheiten im Ministerium des Inneren, Fürst Trubezkoi, zum Gesandten in Belgrad ernannt.

Der Ausnahmestand. Was muß jeder Staatsbürger wissen!

1. daß die im § 4 des Gesetzes vom 4. Oktober 1902, zum „Schutze der persönlichen Freiheit“ bestimmte außerordentlichfristige Frist für den Fall, als Organe der öffentlichen Gewalt die Verhaftung einer Person wegen des Verdachtes einer strafbaren Handlung ohne richterlichen Befehl vorgenommen haben, auf acht Tage anzuhalten ist;
2. daß die Personen, welche wegen des Hochverrates, Majestätsbeleidigung u. verhaftet sind, eine Freilassung gegen Kaution oder Bürgschaft nicht stattfinden;
3. daß Personen, welche die öffentliche Ordnung gefährden, durch die Sicherheitsbehörde

- aus dem Bezirke der Suspendierung oder aus einem Orte dieses Bezirkes ausgewiesen werden können, sofern sie nicht an einem Orte oder in einer dieser Bezirke zuständig sind; daß ferner Personen, welche an einem Orte dieses Bezirkes zuständig sind, durch die Sicherheitsbehörde ausgewiesen werden können, ohne behördliche Genehmigung diesen Ort nicht zu verlassen;
4. daß zum Zwecke der Strafgerichtspflege von den Sicherheitsbehörden wegen der oben angeführten strafbaren Handlungen Hausdurchsuchungen ohne richterlichen Befehl jederzeit angeordnet werden können;
5. daß die Befehlsgewalt und Eröffnung

- von Briefen auch außer den Fällen der Hausdurchsuchung oder der Verhaftung und ohne richterlichen Befehl vorgenommen werden kann;
6. daß Vereine oder Zweigvereine, welche unter die Bestimmungen des Gesetzes vom 15. November 1867, (Vereins- u. Versammlungsrecht) fallen, ohne Bewilligung der Behörde nicht mehr gebildet werden dürfen, und daß die politischen Behörden die Tätigkeit solcher bereits bestehender Vereine, insbesondere das Abhalten von Versammlungen derselben, einstellen, oder die Fortsetzung dieser Tätigkeit und das Abhalten von Versammlungen von besonderen Bedingungen abhängig machen können.

„Bukowinaer Post“, 26 iulie 1914: anunţarea stării de urgenţă.

În 30 iulie 1914, pe prima pagină a ziarelor din imperiu se putea citi Proclamația¹⁵ lui Franz Josef, intitulată An meine Voelker! [Către popoarele mele!], prin care toate popoarele Monarhiei erau chemate la arme. „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” titrează pe prima pagină „Der Kaiser hat gesprochen!” [„Împăratul a vorbit!”], alături de textul integral al Proclamației fiind publicate relatări despre numeroase reacții de adeziune, marșuri și manifestații în Triest, Sarajevo sau Budapesta.

Prima pagină a ediției din 30 iulie 1914 a ziarului „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, în care se publică Proclamația împăratului Franz Josef I către popoarele Monarhiei Habsburgice.

¹⁵ Pentru varianta integrală în limba română a Proclamației, adresată Bucovinei, vezi Anghel Popa, O proclamație uitată a împăratului Franz Josef I, în „Analele Bucovinei”, anul XVIII, nr. 2 [iulie-decembrie], Rădăuți-București, Editura Academiei Române, 2011, p. 571–574.

În Bucovina se consemnează o „mare manifestare patriotică a populației cernăuțene”. „Bukowinaer Post” notează: „Ieri, la orele 8 și jumătatea seara, Consiliul orașenesc al capitalei cernăuțene, la invitația primarului, dr. Weisselberger, s-a întrunit pentru a da glas sentimentelor patriotice față de împărat și Monarhie. Orchestra Regimentului 41 Infanterie a cântat, timp de un sfert de oră, cântece și marșuri patriotice în fața Primăriei. Între timp, la fața locului au venit oameni din tot orașul [...]. În sala Primăriei au intrat apoi, în ținută festivă, membrii consiliului, în frunte cu primarul Weisselberger. [...] Acesta a ținut o cuvântare în fața audienței”¹⁶.

Din cuvântul rostit de primar în fața membrilor comunității cernăuțene reținem următoarele: „Plini de mândrie [...] privim armata alcătuită de popor, în a cărei vitejie și victorie ne încredem. Speranțele noastre vor însoți trupele hotărâte să înfrunte dușmanul și să apere onoarea patriei cu sângele și cu viața lor”. Festivitățile au continuat cu defilarea pompierilor voluntari, urmași de populație, în acordurile fanfarei militare, prin Piața „Regina Elisabeta”¹⁷.

La redacțiile celor două periodice sosesc declarații entuziaste de loialitate din partea liderilor comunității ucrainene (Nikolai Wassilko) și a celei mozaice (Benno Straucher), sub deviza: „Victoria Monarhiei este victoria noastră”¹⁸.

În data de 2 august se ordonă mobilizarea generală. Prin intermediul presei, dar nu numai, populația Bucovinei este îndemnată de către autoritățile și personalitățile cernăuțene să contribuie cu diverse mijloace la sprijinirea armatei. Guvernatorul von Meran, Alexandru Hurmuzachi și primarul Weisselberger înființează un centru de întrajutorare pentru soldați și familiile acestora în incinta Primăriei. Prorectorul Universității din Cernăuți, Raimund Friedrich Kaindl, face apel la populația nemobilizată să preia diverse funcții administrative, să ajute săracii și bolnavii etc., cererile voluntarilor urmând a fi depuse la rectoratul Universității. Un apel asemănător, către comunitatea mozaică, publică în nume personal redactorul periodicului „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, anunțând și o ofertă de difuzare a ziarului pe front, pentru ofițeri, prin abonamente la preț redus. Alte campanii de sprijinire a eforturilor de război, popularizate în paginile celor două periodice, vizează donarea obiectelor din metale prețioase („Aur pentru fier”) sau aprovizionarea cu alimente („Donați un cub de zahăr!”)¹⁹.

Un efect imediat al războiului în rândurile populației rămase acasă a fost scumpirea exagerată a alimentelor și mărfurilor de uz curent. Pentru prevenirea abuzurilor semnalate și în presa de largă circulație în imperiu, în 6 august 1914 se

¹⁶ „Bukowinaer Post”, anul XXI, nr. 3 180, 31 iulie 1914, p. 2.

¹⁷ *Eine imposante Kundgebung der Landeshauptstadt Czernowitz* [O declarație impozantă a capitalei Cernăuți], în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 3 511, 31 iulie 1914, p. 4.

¹⁸ „Bukowinaer Post”, anul XXI, nr. 3 181, 2 august 1914, p. 1.

¹⁹ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 3 513, 2 august 1914, p. 5; „Bukowinaer Post”, anul XXI, nr. 3 196, 11 august 1914, p. 2.

Cu privire la cetățenii străini aflați pe teritoriul Bucovinei, în contextul evoluției evenimentelor militare, se publică din partea consulatelor aferente două anunțuri: unul de mobilizare pentru cetățenii germani și unul de părăsire a provinciei pentru cetățenii turci.

În apropierea zilei de 18 august, cunoscută ca zi de naștere a împăratului Franz Josef, revista „Viața românească” își anunță intenția de a publica un număr omagial, care să cuprindă *Manifestul românilor bucovineni către poporul român*. Acesta se publică în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” în ziua de 16 august și face cunoscut îndemnul la lupta pentru apărarea Monarhiei: „Pentru tron și imperiu să luptăm și să murim! Dumnezeu este cu noi!”²². Edițiile din zilele următoare ale publicațiilor aflate în discuție sunt dedicate manifestărilor prilejuite de cea de a 85-a aniversare a împăratului Franz Josef.

Desfășurarea războiului și luptele de pe Frontul de Vest și de Est sunt bine documentate și relatate detaliat. O atenție aparte este acordată României și poziției ei de neutralitate, poziție care face obiectul speculațiilor și polemicilor în rândurile populației bucovinene. Ziarul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, de pildă, „în urma repetatelor întrebări adresate redacției”, opinează că „România dorește să urmărească cu detașare evoluția evenimentelor din Balcani. România este interesată [...] mai mult de problema menținerii echilibrului de forțe în Balcani. În virtutea acestui punct de vedere, România nu poate adopta altă politică decât cea a propriului interes”²³.

Pe același subiect, „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” publică, în data de 23 august, un interviu cu Tache Ionescu, preluat din ziarul „Universul”. Întrebat despre neutralitatea României, cunoscutul om politic subliniază că România nu-și va schimba poziția și dă asigurări că ea nu va fi atacată de cele două mari puteri beligerante vecine: „Cele două mari puteri știu că noi nu vom accepta încălcarea integrității noastre și, cu siguranță, niciuna dintre puteri nu dorește să-și sporească numărul dușmanilor cu încă jumătate de milion de soldați”. La întrebarea dacă România ar renunța la neutralitate, în cazul în care victoria uneia dintre cele două puteri ar avantaja-o, Tache Ionescu răspunde: „România respinge cu hotărâre orice insinuare că ar duce o politică profund imorală, că ar pândi ocazia de a profita de slăbiciunea celui aflat la ananghie”²⁴.

²² Idem, nr. 3 527, 16 august 1914, p. 1.

²³ Idem, nr. 3 532, 22 august 1914, p. 3.

²⁴ Idem, nr. 3 533, 23 august 1914, p. 4.

Dacă la 3 august se anunța începerea războiului cu Rusia, la 27 august 1914 „Bukowinaer Post” sublinia rezezierea cu care se succedaseră până atunci evenimentele politico-militare, arătând că într-un interval de patru săptămâni au fost făcute nu mai puțin de 15 declarații de război: Austro-Ungaria către Serbia, Germania către Rusia, Germania către Franța, Anglia către Germania, Austro-Ungaria către Rusia, Serbia către Germania, Muntenegru către Austro-Ungaria, Muntenegru către Germania, Belgia către Germania, Franța către Austro-Ungaria, Anglia către Austro-Ungaria, Germania către Japonia, Maroc către Germania, Maroc către Austro-Ungaria și Austro-Ungaria către Japonia²⁵.

Tot din 27 august, apar primele liste cu soldați răniți, morți sau dispăruți. „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” instituie o nouă rubrică, *Din spitale și lazarete*, unde este prezentată situația soldaților bucovineni, inclusiv a prizonierilor ruși, acolo unde este cazul. Sunt consemnate mărturiile de pe front, este descrisă starea de spirit a soldaților, se solicită ajutorul nemijlocit din partea populației cernăuțene și din împrejurimi pentru îngrijirea răniților, se relatează despre vizita guvernatorului Rudolf von Meran, interesat de soarta acestora²⁶.

La 28 august aflăm despre întrunirea Tribunalului de Război din Cernăuți pentru judecarea primelor cazuri de presupusă înaltă trădare: un soldat polonez din armata austro-ungară este acuzat că ar fi divulgat rușilor informații despre poziția trupelor austriece²⁷.

Un alt reportaj din „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” este consacrat luptelor date în localitățile Horecea, Rarancea și Mahala și reîntoarcerii populației în aceste locuri, după izgonirea rușilor, cu descrieri emoționante ale convoaielor de răniți și voluntari ai Crucii Roșii²⁸.

Aici se opresc informațiile din periodicul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” pentru anul 1914. Din „Bukowinaer Post”, în afară de edițiile lunii august, au mai putut fi consultate câteva numere din noiembrie și decembrie 1914. Aflăm din acestea despre o nouă invazie a rușilor în Bucovina și despre eforturile populației de a sprijini financiar armata. Aici se opresc informațiile din periodicul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” pentru anul 1914. Din „Bukowinaer Post”, în afară de edițiile lunii august, au mai putut fi consultate câteva numere din noiembrie și decembrie 1914. Aflăm din acestea despre o nouă invazie a rușilor în Bucovina, despre eforturile populației de a sprijini financiar armata și despre sosirea principelui moștenitor, arhiducele Karl Franz Josef, în Bucovina, vizită asupra căreia ne vom opri puțin în cele ce urmează.

În numărul din 20 decembrie, „Bukowinaer Post” publică pe prima pagină articolul intitulat *Der Thronfolger in der Bukowina* [Succesorul la tron în Bucovina]. Este vorba despre vizita arhiducelui Karl Franz Josef din perioada

²⁵ „Bukowinaer Post”, anul XXI, nr. 3 218, 27 august 1914, p. 1.

²⁶ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, nr. 3 535, 27 august 1914, p. 4.

²⁷ Idem, nr. 3 536, 28 august 1914, p. 6.

²⁸ Idem, nr. 3 538, 30 august 1914, p. 4.

17–19 decembrie 1914, cu scopul de a inspecta trupele aflate pe teritoriul Bucovinei, de a evalua daunele provocate de război și „de a aduce populației alinare și ajutor”²⁹.

BUKOWINAER POST.

Chefredakteur: Moriz Stekel.

Die einzelne Nummer kostet 10 h.

Redaktion und Administration:
Herrengasse Nr. 22.

Erscheint 3 mal wöchentlich:
Sonntag, Dienstag u. Donnerstag.

Nr. 3236.

Dornawatra, Sonntag, 20. Dezember 1914,

22. Jahrgang.

Der Thronfolger in der Bukowina.

In der Zeit vom 17. bis 19. Dezember besuchte Erzherzog Karl Franz Josef die Bukowina um die hier stehenden Truppen zu inspizieren um sich von den Kriegsschäden in unserem durch die Kriegsergebnisse schwer heimgesuchten Lande zu überzeugen und der Bevölkerung Trost und Hilfe zu bringen. Der Erzherzog traf am 17. Dezember vormittags in Dornawatra ein wo Landespräsident Graf Werau und Gendarmerieoberst Fischer die Meldung erstatteten. Nach kurzem Aufenthalt erfolgte die Weiterreise an die Westfront unserer braven Truppen, wo die Besichtigung verschiedener Truppenteile und Freiwilligenkorps erfolgte.

Der Erzherzog besichtigte die Artilleriepositionen und exponierten Feldwachen, begrüßte die Offiziere und Mannschaften in huldvollster Weise und spendete den tapferen Soldaten persönlich Lob. Die Zuneigung und das fürsorgliche Interesse des Erzherzogs für das Wohlbefinden und die Verdienste der Truppen erfüllte die seit Monaten im Kampfe stehenden Soldaten mit unbeschreiblicher Freude. Auf der Reise nach Kimpolung brachten die Bürgermeister des Seletiner Bezirkes dem Erzherzog ihre Huldigung dar.

Am 18. Dezember früh nahm der Erzherzog am Bahnhofs in Kimpolung die Vorstellung der Spitzen der Behörden, der Geistlichkeit der Lehrkörper und der Vereine des Bezirkes entgegen. Bei diesen Anlässe wurde der erlauchte Gast von der zahlreich erschienenen Menschenmenge mit nicht enden wollenden Zurufen begrüßt. Der Erzherzog begab sich hierauf an den östlichen Teil der Front unserer Truppen. Er besichtigte dort die vordersten Schützengräben und sprach den Offizieren und Mannschaften seine vollste Anerkennung aus. Die Rückreise wurde über Radauy angetreten, wo der Erzherzog eine Rundfahrt durch die Stadt unter-

nahm, die alte gr. or. Kirche besuchte, sich die Spitzen der Behörden vorstellen ließ und die Douvren inspizierte. Die in Radauy anlässlich des Markttagess angesammelte vieltausendköpfige Menschenmenge, welche vom Besuche erfahren hatte, brachte dem Erzherzog begeisterte Ovationen dar. Aus tausenden Reihen erscholl in allen Landessprachen die Volkshymne. Der Erzherzog dankte sichtlich gerührt für die imposante spontane Stundgebung.

Auf der Bahnfahrt von Habissalva nach Kimpolung wurde der Thronfolger fast auf jeder Station so in Hatna, Milscheltie, Racznfa, Gurahumora und Wama von Vertretern der Gemeinden der betreffenden Bezirke begrüßt. Überall hatte sich ein vielhundertköpfiges Publikum eingefunden, welches dem Erzherzog allenthalben entgegenjubelte. Abends fand in Kimpolung welches besaggt und illuminiert war, ein unter grandioser Beteiligung aller Kreise veranstalteter Fackelzug statt. Nach Abington der Volkshymne und mehrerer patriotischer Lieder hielt Bürgermeister Hutu eine patriotische Ansprache. Unter nicht endenden Jubel dankte der Erzherzog der Bevölkerung in herzlichen Worten in deutscher und rumänischer Sprache und zeichnete die Bürgermeister von Kimpolung und der benachbarten Gemeinden durch längere Ansprachen aus.

Am 19. d. früh huldigten am Bahnhofs in Dornawatra die Bürgermeister der Gemeindevertretungen des Dornaer Gerichtsbezirkes. Der Bürgermeister von Dornawatra Korfota hielt eine Ansprache, in welcher er namens der Gesamtbevölkerung den Treuschwur erneuerte und der Siegeszuversicht Ausdruck verlieh. Hierauf brachte Bürgermeister Korfota ein hoch auf Kaiser Franz Josef und den Erzherzog aus.

„Bukowinaer Post”, 20 decembrie 1914: articolul care relatează despre vizita arhiducelui Karl Franz Josef în Bucovina.

²⁹ „Bukowinaer Post”, anul XXII, 20 decembrie 1914, nr. 3 236, p. 1.

Arhiducele a ajuns în ziua de 17 decembrie la Vatra Dornei, unde a fost întâmpinat de președintele Țării, contele Rudolf von Meran, și de comandantul jandarmeriei, generalul Fischer. După un scurt popas, arhiducele s-a îndreptat spre Frontul de Vest, pentru a vizita trupele de soldați și voluntari. El a fost interesat îndeosebi de „pozițiile ocupate de artilerie și de santinele, i-a salutat pe ofițeri și i-a lăudat pe soldații care s-au făcut remarcați prin acte de eroism”³⁰.

În ziua de 18 decembrie, arhiducele a ajuns la Câmpulung, unde îl aștepta o delegație formată din reprezentanți ai autorităților locale, ai clerului, ai corpului profesoral și ai asociațiilor din județ. Karl Franz Josef a inspectat tranșeele de pe Frontul de Est, după care, pe drumul de întoarcere, s-a oprit la Rădăuți. Aici a făcut un tur al orașului, a salutat oficialitățile locale și a inspectat trupele de rezervă. Pentru că s-a întâmplat să fie zi de târg, mulțimea de oameni adunată în oraș a aflat de vizita arhiducelui și l-a întâmpinat cu ovații entuziaste: „Mii de voci au intonat imnul în toate limbile Țării. Arhiducele, vizibil impresionat, le-a mulțumit pentru manifestarea impozantă și spontană”³¹.

Distanța de la Dornești la Câmpulung a fost străbătută cu trenul, arhiducele fiind oprit și aclamat aproape în fiecare stație (Hatna, Ilișești, Cacica, Gura Humorului și Vama) de sute de locuitori. Seara, la Câmpulung a fost organizată o festivitate, în cadrul căreia, ținând făclii aprinse, participanții au intonat imnul și alte cântece patriotice, după care arhiducele a ținut o cuvântare în limbile germană și română.

Pe 19 decembrie, dimineața, trenul a ajuns în gara Vatra Dornei, unde Karl Franz Josef a poposit din nou. A acordat audiențe arhiepiscopului greco-ortodox Vladimir de Repta, vicarului general romano-catolic, autorităților locale, reprezentanților Crucii Roșii și ai comunității israelite. La sfârșit, arhiducele a părăsit Vatra Dornei și s-a îndreptat, de această dată cu mașina, spre Felsőbörge (Ungaria).

Numărul din 22 decembrie 1914 al ziarului „Bukowinaer Post” vine cu o completare la relatarea anterioară despre vizita prințului moștenitor în Bucovina, publicând integral mesajul de salut al primarului orașului Vatra Dornei, prezentat în cadrul festivității menționate mai sus. De asemenea, ziarul redă și răspunsul arhiducelui Karl Franz Josef la acest mesaj: „La ordinul Majestății Sale, am venit cu drag în această frumoasă țară. Regret profund că Bucovina a fost atât de greu încercată de evenimentele militare. În *Proclamație*, Majestatea Sa a arătat deja calea întru vindecarea rănilor războiului. Nu vă pierdeți nădejdea și încrederea în Dumnezeu, care, cu siguranță, va dăruii curajoaselor noastre trupe victoria finală. Vă mulțumesc pentru festivitate și îi voi raporta Majestății Sale, Împăratului Nostru preamilosiv, despre sentimentele voastre de statornică loialitate”³².

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² „Bukowinaer Post”, anul XXII, nr. 3 237, 22 decembrie 1914, p. 2.

Euere kaiserliche und königliche Hoheit!
Durchlauchtigster Herr Erzherzog!

Im Namen der hier erschienenen Bürgermeister des Gerichtsbezirkes Dorna und der gesammten Bevölkerung dieses Bezirkes begrüße ich Euere kaiserliche und königliche Hoheit alleruntertänigst und bitte, die Versicherung der unwandelbaren Treue und Ergebenheit an das Allerhöchste Herrscherhaus gnädigst entgegenzunehmen zu wollen.

Mit Jubel und dankbare Herzen haben wir die Kunde aufgenommen, daß Euere kaiserliche und königliche Hoheit sich trotz der großen, schwierigen Reise zu entschließen geruheten, die Bukowina zu besuchen. Gott segne den Eintritt Euerer kaiserlichen und königlichen Hoheit in die Bukowina.

Die feindliche Invasion der Russen hat in diesem Lande große Verwüstungen sowie großen Schaden angerichtet und uns in große Bedrängnis gebracht. Wir sind aber trotz der Scholle, auf der wir geboren, treu unserem großen, herrlichen Vaterlande zu keinem erhabenen ruhmreichen Herrscherhause, voll Gottvertrauen und Zuversicht auf baldige Hilfe und Befreiung von diesem feindlichen Bedrängnis.

Mit tief empfandener Dankbarkeit gedenken wir an die ruhmreichen Kämpfe unserer braven Soldaten im Dienste des Volkes und unseres geliebten Vaterlandes und stehen zu Gott um den Sieg für unsere gerechte Sache. Gemeinsam mit unseren braven Soldaten wollen wir um den gerechten Sieg kämpfen zur dauernden Befreiung unseres geliebten Vaterlandes von den feindlichen Feinden.

Daß dem Herzen gedenken wir auch der ergebene Besien unseres großen Kaisers.

Seine Majestät unser erhabener und gnädiger Kaiser und Herr sowie Euere kaiserliche und königliche Hoheit, leben hoch! hoch! hoch!

Erwiderung des Thronfolgers

Gern bin ich, dem Besichte Seiner Majestät entsprechend in dieses schöne Land gekommen.

Ich bedauere tief, daß die Bukowina durch die Kriegereignisse so schwer heimgesucht wurde.

In keiner unerschütterlichen Gnade haben Seine Majestät im Allerhöchsten Kaiserthum bereits den Weg für die Heilung der schmerzlichen gewiesen.

Verharren Sie standhaft in ihrer Treue und Ihrem Vertrauen auf Gott, der unsere tapferen Truppen gewiß den endgiltigen Sieg verleihen wird.

Ich danke Ihnen für Ihre Herzlichkeit und werde Seiner Majestät meinem allergehörigsten Kaiser von den Gefühlen Ihrer unwandelbaren Treue Bericht erstatten.

Va multămese foarte pentru frumoasa întâmpinare.

Tagespost.

Personalmeldung. Eine große Anzahl von Ukrainern aus der Bukowina in Bukowina, 17. d. im Restaurant Niedhof zusammen, in alkwerechten Führer Nikolaj v. Wassilko in einer den Verhältnissen entsprechend würdigen Weise, zu seinem Namenstage zu gratulieren.

Ausgezeichnete Bukowinaer Postbeamte. Die „Wiener Zeitung“ vom 21. d. meldet: Der Kaiser verlieh das Ritterkreuz des Franz Joseph Ordens am Bande des Militärverdienstkreuzes in Anerkennung hervorragend pflichterfüllten Verhaltens vor dem Feinde dem Hauptmann Heinrich Würfel. Das goldene Verdienstkreuz mit der Krone am Bande der Tapferkeitsmedaille in Anerkennung hervorragend pflichterfüllten Verhaltens vor dem Feinde dem Hauptmann Julius Fischer und das goldene Verdienstkreuz am Bande der Tapferkeitsmedaille dem Postoberoffizial Michaeli Jacobson und dem Hauptmann Leopold Sauer alle der Post- und Telegraphen-Direktion für die Bukowina.

Telegramme.

Wien, 22. Dezember (R. B.). In den Karpaten wird in der Nähe des südlichen Gebirges ein Kampf gelaufen. In Galizien gingen gestern die Russen wieder zum Angriffe über, ohne jedoch durchdringen zu können. Namentlich am unteren Danajec hatten sie schwere Verluste. An der Wida und im Nasseu südlich von Tomajow entwickelten sich heftige Gefechte. Die Russen im Besetze von Przemyel dauern fort.

Berlin, 22. Dezember (Kontich). Angriffe der Franzosen in der Gegend von Albert, nordwestlich Compiègne bei Zouin und Perthes wurden unter schweren Verlusten für sie abgeschlagen. Nordöstlich und südlich von Verdun wurden die französischen Angriffe zum Teil einer schweren Vertreibung für die Franzosen zuzuschreiben.

Berlin, 22. Dezember (Kontich). Die Lage in Ost- und Westpreußen ist unverändert. An Polen stehen unsere Truppen in heftigen Kämpfen um Gzara- und Neufeldbucht. An vielen Stellen ist der Heerzug über diese Abstände ihnen erzwungen. Auf dem rechten Ufer der Pissa sieht der Kampf noch aus.

Herausgeber und verantwortlicher Redakteur: David Moser, Druck Hofenbrunn, Dorna-Batra.

„Bukowinaer Post“, 22 decembrie 1914, p. 2: răspunsul arhiducelui Karl Franz Josef la mesajul rostit de primarul localității Vatra Dornei.

Ultimul număr consultat din „Bukowinaer Post” pentru anul 1914, cel din 27 decembrie, conține informații despre retragerea trupelor austro-ungare din Serbia, activitatea trupelor de voluntari ruteni, reactivarea centrului de întraajutorare pentru refugiați la Vatra Dornei, intensificarea actelor violente și a jafurilor din partea soldaților și ofițerilor ruși în Bucovina, precum și ultimele știri de pe frontul din Galiția.

După anul 1914, periodicul „Bukowinaer Post” își sistează apariția. Ziarul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” își va relua activitatea după 1918 și va funcționa până în 1940.